

דתנן עשרים וארבעה ראשי אברים שבאדם כולם אין מטמאין משום מחיה, קידושין כה,א

בדף של היום, נמצא קשר ברור לפרשת השבוע שתבוא - תזריע.

"כולם אין מטמאין משום מחיה" והגדרות ההלכתיות הנדרשות על מנת להגדיר מצורע כמחולט ועל מנת שהכהן אכן יוכל להכריז עליו - טמא.

להלן דברי האור החיים הקדוש עם מסר ברור ונוקב לדורנו ולדרך בה ניתן לפסוק הלכות ואין בלתי.

הכפילות בולטת "טהור הוא וטהור הפהן", מדוע לא די ב"טהור הוא" לבד או ב"וטהור הפהן" לבד?

מובא בספרא (תזריע פרק ט, טז):

'טהור הוא' - יכול יפטר וילך לו? תלמוד לומר וטהרו הכהן, אי וטהרו הכהן יכול אם אמר כהן על טמא טהור יהא טהור? תלמוד לומר וטהור וטהרו הכהן על הדבר הזה עלה הלל מבבל.

לו היה כתוב רק 'טהור הוא' היינו חושבים שאין צורך בכהן כדי לטהר, ודי שהמצורע יודע בעצמו שנטהר, 'יפטר וילך לו'; מאידך, אלו היה כתוב 'וטהרו הכהן' היה ניתן לחשוב שהטהרה תלויה במאמר הכהן בין שהוא צודק ובין אם לאו. כתבה תורה "טהור הוא וטהור הפהן" כדי ללמד שיש חובה בטהרה על ידי מאמר הכהן אבל בתנאי שאכן הוא צודק, שאכן 'טהור הוא'.

עדות הספרא היא ש"על הדבר הזה עלה הלל מבבל"; כותב אור החיים הקדוש:

משמע שלא היה יכול להכריחם מהפסוק עד שעלה לארץ ישראל, וקבל שכן היא ההלכה, כמו שדרש הוא, וצריך לדעת במה היו החולקים עליו מיישבים הכתובים.

הבנתו של הלל את הפסוק התקבלה אך ורק בגלל שהיא תואמת להלכה הידועה. אבל כשלעצמה אין הבנתו היחידה האפשרית, וממילא אינה מוכרחת; ואכן החולקים עליו הבינו אחרת. אבל כיצד ניתן להבין את הפסוק אחרת מהלל? מברר אור החיים הקדוש:

ונראה כי 'טהור' ו'טהרו' צריכין לדון שלא יפטר וילך לו, אלא עד שיאמר לו הכהן טהור אתה, שזולת 'טהור' הייתי אומר כי לצד שאינו יודע יבא כהן ויודיענו, כי הכהן הוא הבקי בהלכות אלו ותורה יבקשו מפיהו, ולעולם אם ידע הוא שהוא בזה וילך, תלמוד לומר וטהור הוא וטהרו, ואין הכרח לדרשת הלל עד שעלה לארץ ישראל וידע שכן באה ההלכה.

ניתן להבין שהביטוי הכפול "טהור הוא וטהור הפהן" מלמד "שלא יפטר וילך לו". אלו היה כתוב רק 'וטהור הפהן' היה ניתן להבין שאין זה תנאי הכרחי אלא זהו תיאור של מציאות סבירה שהצורע עצמו אינו יודע דיני נגעים ולכן הוא זקוק לכהן שיטהרנו "כי הכהן הוא הבקי בהלכות אלו ותורה יבקשו מפיהו". אם הצורע יודע בעצמו - "יפטר וילך לו" בלא צורך בכהן.

רואים, שעד שעלה הלל מבבל וידע שהלכה מקובלת כדבריו, היו שתי הבנות חלופיות לפסוק. אולם לאחר שעלה הלל מבבל לא רק שהסתבר שהלכה מקובלת כדבריו אלא שמעתה זהו הביאור היחיד של הפסוק.

מעתה נחזור לקבוע ההלכה בכתוב על זה הדרך: 'טהור הוא' דוקא אם הוא כפי האמת טהור, בזה הוא שיועילו דברי הכהן, אבל אם אמר על טמא טהור לא יועיל. ולא תקשה דלמא נתכוון הכתוב באומרו 'טהור' אפילו ידע הוא שהוא טהור, כי אין זו אלא דחיה, ותצדק קודם בירור האמת שכן באה הלכה, אבל אחר שהדין שאנו קובעים בייתור הוא הלכה, יותר נבחר לומר לזה נתכוון מלדחות דחיות, וזה כלל נכון בפירוש התורה.

פירוש הפסוקים צריך להיות בהתאם להלכה המקובלת. יתכנו הבנות חלופיות בביאור הפסוקים כשלעצמם, אך כל זה הוא קודם ידיעת ההלכה "אבל אחר שהדין שאנו קובעים בייתור הוא הלכה, יותר נבחר לומר לזה נתכוון מלדחות דחיות".

מוסיף אור החיים הקדוש ומרחיב את העקרון שהציג:

וראיתי ליישב מאמרי רבותינו ז"ל (ויק"ר כב א) שאמרו שלא היה דבר שלא נמסר למשה בסיני ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ואמרו במקום אחר (במדבר"ר יט ו) כי רבי עקיבא היה דורש מה שלא ידע משה כאומרו 'הדברים עשיתים' אעשה לא נאמר וכו' ועייין שם דבריהם, וכן כמה מאמרים שדומים לזה.

קיימת סתירה בין מאמרם של חז"ל שהכל נמסר למשה בסיני "ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש", ובין מאמרם על הפסוק בישיעיהו (מב, טז): "אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם":

'אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם' אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתם, שכבר עשיתי לרבי עקיבא וחביריו דברים שלא נגלו למשה נגלו לר"ע וחביריו.

מברר אור החיים הקדוש:

ונראה כי ישוב המאמרים הוא, כי הן אמת שכל דבר תורה נאמר למשה, ואין חכם יכול לדעת יותר ממה שידע משה, והגם שתצרף כל דורות ישראל מיום מתן תורה עד שתמלא הארץ דעה אין חידוש שלא ידעו משה, אבל ההפרש הוא כי משה נתן לו ה' תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והנה האדון ברוך הוא בחכמתו יתברך רשם בתורה שבכתב כל תורה שבעל פה שאמר למשה, אבל לא הודיע למשה כל מה שנתן לו בעל פה היכן הוא רמז בתורה שבכתב, וזו היא עבודת בני ישראל עמלי תורה שיישבו ההלכות שנאמרו למשה בסניני הסודות והדרשות כולן יתנו להם מקום בתורה שבכתב, ולזה תמצא באו התנאים וחברו תורת כהנים וספרי וכו', וכל דרשתם בכתובים אינם אלא על פי ההלכות והלבישום בתורת ה' תמימה שבכתב, ואחריהם ועד היום זו היא עבודת הקודש בני תורה לדייק המקראות וליישבם על פי המאמרים שהם תורה שבעל פה, וזו היא עבודת התורה הנקראת ארץ החיים. וענין זה לא נמסר למשה כולו לדעת כל תורה שבעל פה היכן היא כולה רמוזה בתורה שבכתב, ולזה אמרו ז"ל שדרש רבי עקיבא דרשות שלא ידעם משה, אין הכוונה שלא ידע משה עיקרן של דברים הלא ממנו הכל אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, אלא שלא ידע סמיכתם ודיוקם היכן רמוזים בתורה, וזה לך האות מה שלפנינו שדרש הלל מהכתוב ההלכה שנאמרה למשה בעל פה, ולא גילה ה' למשה עיקרה בכתוב ובא הלל ודרשה, ודברים אלו נכונים הם.

אכן הכל נאמר למשה בסניני, "מקרא משנה הלכות תלמוד תוספות אגדות ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו" (כלשון ויק"ר שם). "אבל לא הודיע למשה כל מה שנתן לו בעל פה היכן הוא רמז בתורה שבכתב". אלו הם הדברים שלא נגלו למשה ונגלו לרבי עקיבא וחבריו. משה ידע "עיקרן של דברים" אך "סמיכתם ודיוקם היכן רמוזים בתורה" ידעו רבי עקיבא וחבריו.

מלאכת הקישור בין תורה שבעל פה לתורה שבכתב אינה דבר של מה בכך, זו היתה מלאכתם של התנאים במדרשי ההלכה "וזו היא עבודת בני ישראל עמלי תורה שיישבו ההלכות שנאמרו למשה בסניני הסודות והדרשות כולן יתנו להם מקום בתורה שבכתב".